«Ο Δρόμος για την Έξοδο...»
“The Path to Freedom...”

ΙΔΡΥΜΑ ΒΑΣΙΛΗ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ
BASIL PAPANTONIOU FOUNDATION

1

Προσωπογραφία του Νικόλαου Κριεζώτη, ενός από τους διαπρεπέστερους οπλαρχηγούς της Επανάστασης του 1821, ελαιογραφία σε ξύλο.
Ο πίνακας αποκτήθηκε από κληρονόμους της οικογένειας του Κριεζώτη, στην περιοχή της Καρύστου Ευβοίας.
Δωρεά: Χαρίκλεια Ιωακείμογλου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 2016.14.0002

Portrait of Nikolaos Kriezotis, one of the most distinguished chieftains of the 1821 Greek War of Independence, oil on wood.
The painting was acquired from heirs of the Kriezotis family in the area of Karystos, Euboea, Greece.
Donated by Charikleia Ioakeimoglou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 2016.14.0002

2

Κούπα ξυλόγλυπτη του 19ου αιώνα, με τέσσερα ημικύκλια που περικλείουν εναλλάξ τον Άγιο Γεώργιο τον δρακοκτόνο και την Παναγία Βρεφοκρατούσα. Διακόσμηση με σκαλιστά κυπαρίσσια.
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1984.09.0011

A 19th-century carved wooden cup with four semicircular panels, alternately depicting Saint George slaying the dragon and the Virgin and Child. Decorated with carved cypress trees.
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1984.09.0011

3

Τάσι ασημένιο του 19ου αιώνα, διακοσμημένο με φυτικά και ζωικά σχέδια, σε επιπεδόγλυφη τεχνική με σαβάτ. Διατηρείται η θήκη από πεπιεσμένο δέρμα με τοκάδες (αγκράφες) για το κρέμασμα από το σελάχι (δερμάτινη ζώνη με θήκες, κυρίως για τον οπλισμό).
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.01.0182

A 19th-century silver “tasi” (goblet) decorated with floral and animal motifs in low relief, using the niello (“savat”) technique. The pressed leather case is also preserved, fitted with buckles for suspension from a “selachi” (leather belt with compartments, mainly for weapons).
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.01.0182

4

Τάσι ασημένιο του 19ου αιώνα, με φυτικά και ζωικά σχέδια σε επιπεδόγλυφη τεχνική με σαβάτ. Στο κέντρο του πυθμένα δικέφαλος αετός. Επιγραφή: «ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ». Στο κέντρο του, εσωτερικά, εγχάρακτος σταυρός. Στο τοίχωμα τρύπα, ίσως από βόλι.
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1977.01.0003

19th-century silver “tasi”, decorated with floral and animal motifs in low relief, using the niello (“savat”) technique. At the centre of the base is a double-headed eagle, and within it an engraved cross. Inscription: “ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ” (Archimandrite Dionysios). A hole in the side, possibly from a bullet.
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1977.01.0003

5

Καριοφίλι ορειχάλκινο. Ανήκε στον Αγγελάκη Οικονομόπουλο (Οικονομίδη) από το Λειβάρτζι Καλαβρύτων, σπουδαίο πολεμιστή στον αγώνα του 1821 υπό τις διαταγές του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη με τον βαθμό του χιλίαρχου.
19ος αιώνας (μεταγενέστερο της Επανάστασης του 1821).
Δωρεά: Μάντω Οικονομίδου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1984.01.0002

Brass-mounted *kariofili* (flintlock rifle), belonging to Angelakis Oikonomopoulos (Oikonomidis) of Leivartzi in Kalavryta (Achaia, Peloponnese, Greece), a distinguished warrior in the 1821 Greek War of Independence, who served under Theodoros Kolokotronis with the rank of chiliarch (commander of a thousand men).
19th century (later than the 1821 Revolution).
Donated by Manto Oikonomidou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1984.01.0002

6

Καριοφίλι «σισανές», εμπροσθογεμές, με ξύλινη λαβή και τμήμα της κάννης, με ένθετα ορειχάλκινα άνθη. Σωλήνας και κόκορας σιδερένια, με τμήματα από ορείχαλκο με εγχάρακτη διακόσμηση και τη λέξη «BERTO» ή «BERIO».
Ανήκε στον Αγγελάκη Οικονομόπουλο (Οικονομίδη) από το Λειβάρτζι Καλαβρύτων, σπουδαίο πολεμιστή στον αγώνα του 1821, υπό τις διαταγές του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη με τον βαθμό του χιλίαρχου.
Αρχές 19ου αιώνα
Δωρεά: Μάντω Οικονομίδου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1984.01.0003

A “sisanes” *kariofili* (flintlock rifle), muzzle-loading, with a wooden stock and part of the barrel, decorated with inlaid brass floral motifs. The barrel and hammer are made of iron, with brass sections featuring engraved decoration and the word “BERTO” or “BERIO”.
It belonged to Angelakis Oikonomopoulos (Oikonomidis) from Leivartzi in Kalavryta (Achaia, Peloponnese, Greece), a distinguished warrior in the 1821

Greek War of Independence, who served under Theodoros Kolokotronis with the rank of chiliarch (commander of a thousand men).
Early 19th-century
Donated by Manto Oikonomidou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1984.01.0003

7

Σπαθί με κοκάλινη λαβή και θήκη από δέρμα και χαλκό του 19ου αιώνα.
Πελοπόννησος, 19ος αιώνας
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.01.0168

A 19th-century sword with bone hilt and leather and copper scabbard.
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.01.0168

8

Δίπτυχη φορητή εικόνα με μεταλλικό πλαίσιο με φυτικά σχέδια και επένδυση με βελούδινο ύφασμα. Εσωτερικά δυο φύλλα από φίλντισι πάνω στα οποία απεικονίζονται ανά πέντε μορφές αγίων στραμμένων προς το κέντρο. Στο πρώτο φύλλο γενειοφόροι άγιοι, στο δεύτερο ένας άγιος ηγείται πομπής τεσσάρων γυναικείων μορφών. Η εικόνα είναι δουλεμένη με κόκκινο σμάλτο, email cloisonné. Το cloisonné είναι μια αρχαία τεχνική σμάλτου, όπου λεπτά μεταλλικά σύρματα (κυρίως χαλκού) στερεώνονται σε μια επιφάνεια για να δημιουργήσουν σχέδια. Οι ενδιάμεσοι χώροι γεμίζουν με χρωματιστή σκόνη σμάλτου και ψήνονται, επιτρέποντας στα σύρματα να διαχωρίζουν τα χρώματα και να αποτρέπουν την ανάμειξή τους. Μετά το ψήσιμο, το αντικείμενο συχνά γυαλίζεται για λεία επιφάνεια.
Ρωσία, 18ος αιώνας;
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1989.01.0002

Portable diptych icon set in a metal frame with vegetal motifs, decorated with red cloisonné enamel and lined with velvet. Inside are two mother-of-pearl panels, each depicting five saints facing toward the centre. The first panel depicts bearded saints; on the second, a saint leads a procession of four female figures.
Cloisonné is an ancient enameling technique in which thin metal wires (usually copper) are fixed onto a surface to create decorative designs. The compartments between the wires are filled with coloured enamel powder and then fired, allowing the wires to separate the colours and prevent them from mixing. After firing, the object is often polished to produce a smooth surface.
Russia, 18th century?
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1989.01.0002

9

Εγκόλπιο κατασκευασμένο από αμφίπλευρο εικονίδιο καλυμμένο με ασημένια επένδυση. Στη μια πλευρά παράσταση της Παναγίας Βρεφοκρατούσας σε θρόνο, με φυτόσχημο ερεισίνωτο, ανάμεσα σε σεβίζοντες αγγέλους.
Στην άλλη πλευρά σπάνιος συνδυασμός των Αγίων Νικολάου και Ιωάννου Προδρόμου σε μετωπική στάση.
Το εικονίδιο ανήκει πιθανόν στην κρητική σχολή και χρονολογείται στα τέλη του 17ου αιώνα. Η αργυρή επένδυση είναι μεταγενέστερη, περίπου στα τέλη του 18ου αιώνα.
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.01.0166

Encolpion (a medallion with an icon at its centre), formed from a double-sided icon covered with a silver revetment. On one side, the Virgin and Child are depicted enthroned, with a foliate backrest, flanked by reverent angels. On the other side, a rare depiction of Saints Nicholas and John the Baptist appears, shown in a frontal pose. The icon likely belongs to the Cretan School and is dated to the late 17th century. The silver revetment is later, dating to approximately the late 18th century.
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.01.0166

10

Σφραγίδα από κράμα ασημιού, με εγχάρακτη κεντρική παράσταση της Κοίμησης της Θεοτόκου και κυκλική επιγραφή «ΒΟΥΛΑC ΤΗC ΕΚΛΙCΙAC ΚΙΜΗCΕΩC ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΩ ΕΙC ΤΟΤΕ ΜΗΡΤΕCΗ, 1833» .
1833
Δωρεά: Γιώργος Γκούτης
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1984.03.0009

Silver alloy seal bearing a central engraved depiction of the Dormition of the Theotokos, with a circular Greek inscription reading "ΒΟΥΛΑC ΤΗC ΕΚΛΙCΙAC ΚΙΜΗCΕΩC ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΩ ΕΙC ΤΟΤΕ ΜΗΡΤΕCΗ, 1833".
1833
Donated by Giorgos Goutis
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1984.03.0009

11

Βυζαντινός σταυρός με δυο χυτά κομμάτια από κράμα χαλκού. Στη μια όψη απεικονίζεται ο Χριστός στον σταυρό με το «κολόβιο» (είδος μακριάς τουνίκας, αμάνικης ή με κοντά μανίκια), που εξελίχθηκε σε ιερατικό ένδυμα. Στην άλλη όψη η Θεοτόκος ανάμεσα σε δύο δέντρα και εγχάρακτο «IC XC NHKA», «V.MHTHP XV».
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1979.01.0055

Byzantine cross composed of two cast copper-alloy pieces. On one side, Christ is depicted on the Cross wearing the “kolobion” (a short-sleeved or sleeveless long tunic), which later evolved into a liturgical vestment. On the other side, the Theotokos (Virgin Mary) is shown between two trees, with the engraved inscriptions “IC XC NHKA” (Jesus Christ conquers) and “MHTHP ΘΕΟΥ” (Theotokos, Mother of God).
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1979.01.0055

12

Βυζαντινός σταυρός, τμήμα μεγαλύτερου σταυρού, από κράμα χαλκού, με εγχάρακτη παράσταση της Παναγίας και του Χριστού. Η Παναγία με ανοιχτά χέρια ευλογεί δυο ανθρώπινες μορφές. Στο επάνω μέρος διακρίνεται η λέξη «ΘΕΟΤΟΚΕΟ».
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.02.0092

Byzantine cross, a fragment of a larger cross, made of copper alloy, with an engraved depiction of the Virgin Mary and Christ. The Virgin Mary is shown with raised hands, blessing two human figures. At the upper part, the inscription “ΘΕΟΤΟΚΕΟ” (Mother of God) can be discerned.
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.02.0092

13

Ασημένιο φυλαχτό με ανάγλυφη παράσταση Ευαγγελισμού του 19ου αιώνα.
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.01.0164

A 19th-century silver amulet with a relief depiction of the Annunciation.
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.01.0164

14

Εγκόλπιο του 19ου αιώνα, αγιορείτικης προέλευσης, με στρογγυλό τμήμα από ξυλόγλυπτο σταυρό με σκηνές από το δωδεκάορτο, σε θήκη από γυαλί με χρυσό και σμάλτο ολόγυρα. Διακόσμηση με κρεμαστές πράσινες πέτρες και άγριο μαργαριτάρι.
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.01.0165

A 19th-century encolpion of Athonite origin, featuring a circular element from a carved wooden cross, depicting scenes from the Dodekaorton (the Twelve Great Feasts). It is set within a glass case, with gold and enamel decoration around the rim and suspended green stones and a pearl.
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.01.0165

15

«Γενική Εφημερίς της Ελλάδος», αριθ. 61. Ναύπλιον, Σάββατο 29 Μαΐου 1826. Στη σελίδα 244 της σπάνιας, πρωτότυπης έκδοσης υπάρχει εκτενής αναφορά στα γεγονότα που συνέβησαν κατά την ηρωική Έξοδο του Μεσολογγίου στις 11 Απριλίου του 1826.
Ιδιωτική συλλογή

“Γενική Εφημερίς της Ελλάδος” (General Gazette of Greece), issue No. 61. Nafplion, Saturday, May 29, 1826. On page 244 of the rare, original edition, there is an extensive reference to the events that took place during the heroic Exodus of Missolonghi on April 11, 1826.
Private collection

16

Σπάνια έκδοση του *Trachten und Gebräuche der Neugriechen* (Erste Abtheilung, Βερολίνο 1831) του βαρόνου Otto Magnus von Stackelberg, όπου απεικονίζεται η γυναικεία αστική φορεσιά του Μεσολογγίου (“Femme de Missolonghi / Frau aus Missolonghi).
Ο Ο. Μ. von Stackelberg ήταν Γερμανός αρχαιολόγος, ιστορικός της τέχνης, ζωγράφος και συγγραφέας. Περιηγήθηκε τον ελληνικό χώρο από το 1810 ως το 1814 και σχεδίασε επί τόπου απόψεις, ενδυμασίες και σκηνές από την καθημερινή ζωή των Ελλήνων.
Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Βασίλη Παπαντωνίου

A rare edition of *Trachten und Gebräuche der Neugriechen* (Erste Abtheilung, Berlin 1831) by the baron Otto Magnus von Stackelberg, depicting the Missolonghi women's urban costume (“Femme de Missolonghi / Frau aus Missolonghi).
O. M. von Stackelberg was a German archaeologist, art historian, painter and writer. He traveled throughout the Greek lands from 1810 to 1814 and sketched on site views, costumes, and scenes from the everyday life of the Greeks.
Basil Papantoniou Foundation Library

17

Σπάνια έκδοση του θεατρικού έργου *Η έξοδος του Μεσολογγίου: Τραγωδία εις πράξεις πέντε* της Αντωνούσας Καμπουράκη. Τυπογραφείο Σ. Κ. Βλαστός.
Αθήνα 1875
Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον

A rare edition of the theatrical play *The Exodus of Missolonghi: Tragedy in Five Acts* by Antonoussa Kambouraki. S. K. Vlastos Printing House.
Athens 1875
Basil Papantoniou Foundation Library

18

Μαντίλι της επετειακής συλλογής «Pagoni X Μεσολόγγι Ιερή Πόλη - 200 Χρόνια - Έξοδος 1826–2026» της φίρμας Pagoni Maison des Cravates & Pagoni Moda Group of Companies.
Πηγή έμπνευσης για το μαντίλι αποτελούν τα τρία εμβληματικά έργα της Πινακοθήκης του Μεσολογγίου: «Η Έξοδος του Μεσολογγίου» και «Η ανατίναξη της Πυριτιδαποθήκης του Χρήστου Καψάλη» του Θεόδωρου Βρυζάκη, «Η Μεσολογγίτισσα» του Charles-Émile Delansac και ο στίχος «Χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά!» από τον «Ύμνο εις την Ελευθερίαν» του Διονυσίου Σολωμού.
Συλλογή Γεωργίας Κρητικού-Σαμαρά

All-silk printed twill scarf of the anniversary collection “Pagoni X Missolonghi Sacred City - 200 Years - Exodus 1826–2026” by the Pagoni Maison des Cravates & Pagoni Moda Group of Companies.
The sources of inspiration are three iconic works from the Art Gallery of Missolonghi: “The Exodus of Missolonghi” and “The Explosion of Christos Kapsalis’ Powder Magazine” by Theodoros Vryzakis, “The Woman of Missolonghi” by Charles-Émile Delansac, as well as the verse “Hail, oh hail, Liberty!” from Dionysios Solomos’ “Hymn to Liberty”.
Georgia Kritikou-Samara Collection

19

Μεταξωτό σταμπωτό μαντίλι, πιστό αντίγραφο από το πρωτότυπο, ειδικά κατασκευασμένο για το Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, με τον ήρωα της Επανάστασης του 1821 Μάρκο Μπότσαρη.

Silk printed scarf, an exact copy of the museum artefact, specially made for the BPF, depicting the hero of the Greek War of Independence, Markos Botsaris.

20

Μακέτα της Ιωάννας Παπαντωνίου για κοστούμι της παράστασης «Ιππής», σε σκηνοθεσία Κώστα Μπάκα (Εθνικό Θέατρο, Αθήνα 1991). Σκίτσο του ήρωα της Επανάστασης 1821 Μάρκου Μπότσαρη, όπως απεικονίζεται στο μαντίλι με αριθ. 1976.20.0008 από τη συλλογή του ΙΒΠ.
Δωρεά: Ιωάννα Παπαντωνίου
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 2019.17.0083

Costume drawing by Ioanna Papantoniou for the Aristophanes “Ippeis” (The Knights), directed by Kostas Bakas (Greek National Theatre, Athens 1991). A sketch of the hero of the Greek War of Independence, Markos Botsaris as it depicted at the scarf from the BPF collection (No. 1976.20.0008).
Donated by Ioanna Papantoniou
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 2019.17.0083

21

Σπάνιο βαμβακερό σταμπωτό αναμνηστικό μαντίλι από τη συλλογή του ΙΒΠ, με τον ήρωα της Επανάστασης του 1821 Μάρκο Μπότσαρη.
Κατασκευάστηκε στη Σύρο, στο Νηματοποιείο και Βαφείο του Δημητρίου Νικολάου Πιεράκου (ίδρυση 1891). Είναι χρωματισμένο στο χέρι και θεωρείται έργο λαϊκής τέχνης. Το «ΒΟΤΣΑΡΗΣ» (όπως αναγράφεται στην άνω αριστερή γωνία) το χρησιμοποιούσαν παλαιότερα εξίσου με το «ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ», και οφείλεται στον εξελληνισμό των επιθέτων.
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον, αριθ. 1976.20.0008

A rare cotton printed commemorative scarf depicting the hero of the Greek War of Independence, Markos Botsaris.
The scarf was produced in Syros at the Spinning Mill and Dye Works of Dimitrios Nikolaos Pierakos (established in 1891). It is hand-coloured and is a folk art work. The spelling “VOTSARIS” (as written in the upper left corner) was formerly used alongside “BOTSARIS”; it reflects the Hellenization of surnames.
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion, No. 1976.30.0008

22

Ανδρική αστική φορεσιά με φουστανέλα του 19ου αιώνα.
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον

Η φουστανέλα φορέθηκε αρχικά από τους κλέφτες, τους αρματολούς και τους αγωνιστές του 1821, χαρακτήριζε δηλαδή τους πολεμιστές.
Δεν ήταν στολή, αλλά το καθημερινό τους ένδυμα, που το φορούσαν με ή χωρίς το «συντρόφι» (βρακί), ένα πουκάμισο, ένα ζωνάρι και ένα ή δύο «ζιπούνια» (είδος ζακέτου).
Στο κεφάλι φορούσαν διάφορα κεφαλοκαλύμματα, με πιο σημαντικό το φέσι.
Τα πόδια τα τύλιγαν με πανιά και ως υποδήματα συνήθιζαν τα «γουρουνοτσάρουχα», που στην εξέλιξή τους έγιναν τα γνωστά τσαρούχια με φούντες.
Με τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους, πολλοί από τους αγωνιστές φόρεσαν τη φουστανέλα ως επίσημη ενδυμασία. Η φουστανέλα συνδυαζόταν με τον «ντουλαμά» (αμάνικος επενδύτης από σκουρόχρωμη τσόχα με χρυσά και σκούρα κεντήματα) είτε ως φούστα ή ενωμένη με τη «φέρμελη» (ζακέτο που φοριόταν ξεκούμπωτο).
Στα ζωγραφικά έργα και σχέδια πολλών περιηγητών της εποχής εμφανίζονται τα χρυσοκεντήματα και τα χρυσοκέντητα σελάχια (δερμάτινη ζώνη με θήκες, κυρίως για τον οπλισμό), που τα φορούσαν αριστερά στη μέση, όπου μπήγονταν τα όπλα.
Η φορεσιά με φουστανέλα καθιερώθηκε ως αυλικό ένδυμα από τον Όθωνα μετά από προτροπή του πατέρα του Λουδοβίκου Α΄ της Βαυαρίας. Μάλιστα, τον βασιλιά έραβε ο Ναυπλιώτης ράφτης Σταύρος Κρεμμύδας, που ήταν γνωστός για την υψηλή τεχνική του και την ικανότητά του να στολίζει με κεντήματα από χρυσή και ασημένια κλωστή τα ενδυματολογικά σύνολα της εποχής. Ο Κρεμμύδας του έραψε την μπλε ενδυμασία με φουστανέλα, που ο Όθων φόρεσε για πρώτη φορά την 25η Ιανουαρίου του 1836 και από τότε τη φορούσε συχνά και ζήτησε να ταφεί με αυτήν.
Συνδυαζόταν με τρία γιλέκα, το «γιλέκι» (εσωτερικό αμάνικο γιλέκο), τη «φέρμελη» ή «μεϊντάνι», με μακριά μανίκια περασμένα στο χέρι ή ανάρριχτα στην πλάτη, και το «φερμεδογέδεκο» (χρυσοκέντητο αμάνικο γιλέκο).
Τη μέση την έσφιγγαν με ένα ειδικά υφασμένο βυσσινί μεταξωτό ζωνάκι.
Στο κεφάλι φορούσαν ένα κόκκινο φέσι με μαύρη ή μπλε σκούρα πλούσια μεταξωτή φούντα, που γύρω του κάποιες φορές τύλιγαν το σαρίκι (κεφαλοκάλυμμα) από μεταξωτά ζωνάρια, δεμένα με πολλή φαντασία.
Οι αυλικοί, την εποχή του Όθωνα, φορούσαν μόνο το φέσι και χαιρετούσαν βάζοντας το δεξί χέρι στο ύψος της καρδιάς. Το φέσι δεν το έβγαζαν, κάτι που προκάλεσε τριβές με το παλάτι, γιατί η βαυαρική εθιμοτυπία απαιτούσε να αποκαλύπτονται μπροστά στον βασιλιά.
Η επίσημη φορεσιά συμπληρωνόταν από ένα ζευγάρι περικνημίδες, με ή χωρίς καπάκι στον ταρσό, που τις συγκρατούσαν στη θέση τους οι «γονατούρες» (ειδικής κατασκευής καλτσοδέτες). Τα υποδήματα, «γόβες» ή «κουντούρες», ήταν μαύρα.
Η ενδυμασία αυτή, στην απλοποιημένη μορφή της, εξαπλώθηκε σιγά σιγά στους αγροτικούς και ποιμενικούς πληθυσμούς της χώρας ως γιορτινή φορεσιά.

Το όνομα της φουστανέλας προέρχεται από ένα ύφασμα που κατασκευαζόταν στην αιγυπτιακή πόλη Φουστάτ, το fuistan ή fustian, ένα λευκό δίμιτο, χοντρό ανθεκτικό ύφασμα, που το χρησιμοποιούσαν για να φτιάχνουν τα πανιά στα ιστιοφόρα πλοία, στις «φούστες».
Η φουστανέλα αποτελείται από δύο τμήματα, ένα μπρος και ένα πίσω. Τα κομμάτια που την απαρτίζουν έχουν σχήμα ορθογώνιου τριγώνου με κομμένη τη μύτη. Για να τη σχηματίσουμε, ενώνουμε την κάθετη πλευρά του ενός τριγώνου με την υποτείνουσα του επόμενου. Για να επιτύχουμε το ζητούμενο, που είναι ένας ίσιος ποδόγυρος, πρέπει το κάθε κομμάτι να ενώνεται με το επόμενο ξεκινώντας από το κάτω μέρος προς τα επάνω. Έτσι, η ανωμαλία που δημιουργείται από το άνισο των πλευρών διευθετείται μέσα στο ζωνάκι, που τοποθετείται αφού σουρώσει η φουστανέλα. Για να μείνει αδιάβροχη την περνούσαν με χοιρινό λίπος.
Η φουστανέλα στην αρχική της μορφή ήταν μακριά και έφτανε περίπου στον αστράγαλο. Κόντυνε με τον καιρό, μέχρι τη στιγμή που έγινε η στολή των Ευζώνων, δηλαδή μια σχεδιασμένη ενδυμασία που χαρακτηρίζει μια ομάδα ανθρώπων.
Για την κατασκευή μιας φουστανέλας, στα νεότερα χρόνια, χρειάζονται 30 μέτρα λευκού χασέ και συντίθεται συνολικά από 400 τρίγωνα κομμάτια. Έτσι προέκυψε ο μύθος ότι αυτό συμβολίζει τα 400 χρόνια του οθωμανικού ζυγού.

Man's fustanela costume of 19th century.
Basil Papantoniou Foundation, Nafpion

The fustanela was originally worn by the klephts, the armatoles, and the Independence fighters of 1821; it was typical, in other words, of warriors.
However, that it was not a uniform, but indeed their usual everyday attire. They wore it with or without the “syntrofi” (underpants), a chemise, a sash, and one or two “zipounia” (a kind of jacket).
On their heads they wore a range of headcovers, with the fez being the most common.
They wrapped their feet in cloth and wore the “gourounotsaroucha” (shoes made by pig skin) as footwear. These, over time, evolved into the well-known “tsarouchia” (footwear) with pom-poms.
Upon the creation of the New Greek state, many of the fighters wore the formal costume with the fustanela, which was accompanied by the “doulamas” (sleeveless men’s dark colour felt overcoat with gold or dark colour embroideries) either as a skirt or attached to the “fermeli” (waistcoat left unbuttoned).
The paintings and sketches of many travellers of the time show the gold embroidery and the gold-embroidered “selachi” (leather belt with compartments, mainly for weapons), worn by the fighters on the left side of their waist to holster their weapons.
The fustanela costume was established as a court dress by King Otto, at the urging of his father, Ludwig I of Bavaria. The King was dressed by the Nafplian tailor Stavros Kremmydas, who was known for his skill and for embellishing garments with gold and silver thread embroidery, characteristic of the period. Kremmydas made for him the blue fustanela

costume, which Otto wore for the first time on 25 January 1836 and afterwards wore frequently, and he asked to be buried in it.
The costume consisted of three vests, the “yileki” (the inner sleeveless waistcoat), the “fermeli” or “meidani”, with long sleeves that could be work in the usual way or thrown over the back, and the “fermedoyedeko” (gold-embroidered waistcoat).
A specially woven sash of crimson silk was tied around the waist.
The headdress consisted of a red fez with a plush black or dark blue silk tassel. A turban of silk sashes was occasionally wrapped around the fez in various imaginative ways.
During the reign of King Otto, the courtiers only wore the fez and saluted by raising their right hand to their heart, but without removing the fez. This caused considerable friction in the palace since Bavarian royal etiquette required the hat’s removal in the King's presence.
On their feet they wore a pair of gaiters with or without a flap on the instep, which are held in place with specially made garters, the “gonatoures”, and black shoes, the “goves” or “koundoures”.
This costume, in its simplified form, slowly spread among the country’s rural and pastoral populations as a festive costume.
The name of the fustanela derives from a fabric made in the Egyptian city of Fustat, the “fuistan” or “fustian”, a thick and durable white dimity fabric, which they used to make the sails for sailing boats, the “foustes”.
The fustanela is made of two parts, at the front and the back. It consists of right-angled triangular pieces with the tips cut off, with the vertical side of one sewn to the diagonal of the other. To achieve the desired straight hem, each piece must be joined to the next from the bottom up. Thus, the anomaly created by the unevenness of the sides is dealt with inside the waist band, which is attached once the fustanela has been pleated. They would waterproof it by the application of pork fat.
In its original form, the fustanela was long and reached down to about the ankle. It became shorter over time and was eventually adopted as the uniform of the Evzones: a designed costume that identifies a particular group of people.
To make a modern-day fustanela requires thirty meters of white cloth, and it is constructed of 400 triangular pieces; this explains the origin of the myth that this number symbolises the four centuries of Ottoman occupation.

23

Σπάνια γυναικεία αστική φορεσιά του 19ου αιώνα από το Μεσολόγγι, πριν επικρατήσει η αυλική φορεσιά που καθιέρωσε η Αμαλία, η πρώτη βασίλισσα της Ελλάδας.
Αποτελείται από υπόλευκο πουκάμισο από «σαφί» (υπόλευκο μεταξωτό ύφασμα με ενυφασμένες ρίγες) και μεταξωτή βράκα. Το «αντερί» (φόρεμα μανικωτό με άνοιγμα εμπρός), είναι από στόφα ή βελούδο. Από πάνω φοριέται ένας κοντομάνικος, βελούδινος «τζουμπές» (πανωφόρι) με χρυσές τρέσες στις ραφές. Το κεφαλόδεμα δημιουργείται με μια «μπόλια» (εσάρπα), που τυλίγεται πάνω σε ένα φέσι.
Ίδρυμα Βασίλη Παπαντωνίου, Ναύπλιον

A 19th-century rare urban women's costume from Missolonghi, before the court dress established by Amalia, the first Queen of Greece, became dominant.
It consists of an off-white shirt made of "safi" (off-white silk fabric with woven in stripes) and a silk "vraka" (baggy trousers). The "anteri" (a long-sleeved dress with an opening at the front), is made brocade or velvet. Over it is worn a short-sleeved velvet "tzoubes" (outer garment), decorated with gold braids along the seams. The head covering is formed with a "bolia" (long silk or cotton scarf forming part of the headdress) wrapped around a fez.
Basil Papantoniou Foundation, Nafplion